

Кількість семантичних компонентів	Термін
38	<i>Contractual vertical marketing system</i>
39	<i>Forward transaction</i>
40	<i>Capital assets</i>
43	<i>Discount rate</i>
60	<i>Margin</i>
66	<i>Payments production profitability</i>

Наведені приклади свідчать про те, що майже всі терміни з великими значеннями семантичної складності (починаючи приблизно від двадцяти компонентів) співвідносяться з вузькоспеціальними поняттями, а терміни з малими значеннями семантичної складності є загальноживаними словами.

При цьому терміни із значеннями семантичної складності 20 і більше складають близько 25% від загальної кількості.

Розподіл термінів за значення семантичної складності відповідає вимогам комунікативної функції мови: у термінології існує відносно невелика група термінів з великими значеннями семантичної складності (тобто термінів з високим інформаційним потенціалом), орієнтованих на функціонування у вузькоспеціальних сферах, більшість термінів – простіші за семантикою і мають ширшу сферу функціонування.

1. Мельничук А.С. *Понятие системы и структуры языка* // *Вопр. Языкознания*. – 1970. – №1. – С.19-30. 2. Скороходько Э.Ф. *Семантические сети и автоматическая обработка текста*. – К.: Наук. Думка, 1983. – 218с. 3. Скороходько Э.Ф. *Сетовое моделирование лексики* // *Использование ЭВМ лингвистических исследованиях*. – К.: Наук. Думка. – 1990. – С.129-166. 4. Скороходько Е.Ф. *Сетковое моделирование лексики: лингвистична інтерпретація параметрів семантичної складності* // *Мовознавство*. – 1995. – № 6. – С. 19-28. 5. Zipf K. *Human behavior and the Principle of least effort*. 1949. – 274p.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ РІЗНИХ ЖАНРІВ

© Інна Гумовська, 2000

Тернопільська академія народного господарства

На сучасному етапі розвитку мови вживання юридичних термінів в економічному тексті є природним фактором. Це продиктовано необхідністю кореляції економіки з юриспруденцією, їхнього логічного щільного зв'язку: економічні дії, документи, що регламентують різного роду економічні операції, вимагають юридичного оформлення. Таким чином економічний текст набуває юридичного змісту і перетворюється на юридичний текст. Така інтеграція сприяє поєднанню стилів, створенню особливого стилю, який ми визначили як юридично-економічний. Тільки за загальним змістом, за його прагматичною соціоорієнтацією можна, хоча і умовно, розмежовувати ці типи текстів, поділити їх на економічний та на юридичний. Жанрові взаємодії, у тому числі на рівні термінології, поглиблюються. Це стає своєрідним стандартом економічно-юридичної сфери як бази економічної діяльності. Тому вважаємо, що існують всі підстави для того, щоб виділити в науковій лексиці новий прошарок — юридичні терміни економічного дискурсу (*business law terminology*), і водночас інший прошарок — економічну лексику юридичного дискурсу (*law discourse business terminology*).

За нашими спостереженнями, юридичні терміни вживаються в економічній літературі різних жанрів: ми зафіксували їх у монографічних працях, підручниках, посібниках, наукових статтях, рефератах, патентах та ін.

Одним із жанрів наукового стилю, за допомогою якого реалізується мовна функція повідомлення, є монографія. Під *монографією* ми розуміємо працю, що містить наукову інформацію стосовно дослідження однієї теми, яку потрібно довести до різних верств суспільства. На лексичному та фразеологічному рівнях слід відзначити наявність великої кількості термінів з різних галузей знань, зокрема, монографії з економіки містять переважно економічну термінологію, можна також зафіксувати термінологію інших субмов, наприклад, юридичної.

Досліджуючи монографії та наукові статті «Modern Business Administration», «Financial Institutions and Markets in a Changing World», «Marketing Accounting Services», «Interpretation of Balance Sheets», «Investment», «Hotel and Food Service Marketing» та інші, ми дійшли висновку, що частотність вживання юридичної термінології у цих працях залежить від багатьох причин — від теми дослідження; мети, яку переслідує автор; мови, стилю науковця тощо. Водночас можна простежити і спільні тенденції — тенденції до поширеного вживання юридичної термінології. Продуктивними термінами, зафіксованими у проаналізованих нами монографіях, є *bond, company, director, contract, law, tax, share, insurance, employment, employer, employee, mortgage, endorsement, rent*: *These would include turnover, the profit, the tax, a note of any extraordinary items of significance and the directors' remuneration. If the company's affairs are well run and the going concern basis is not in question, the liability as stated in the balance sheet can be accepted. The company's resulting low working capital forced it to abandon its ambitious modernization programme and to find new sources of cash in an effort to stabilize operations. Only J6 billion had been raised for the contract but over J1.5 billion of this was for the development contract for the EFA's radar.* Приклади, які ми навели, взято із монографій, присвячених різним економічним проблемам, які швидше пов'язані з математичними розрахунками, ніж з юриспруденцією. Тому юридичні терміни, хоч і трапляються тут, але не так часто як в інших монографіях — в середньому 4—7 на всю працю.

Монографічні дослідження з економічних питань інвестування, маркетингу та менеджменту містять від 12 до 45 термінологічних одиниць правознавства: *The question now arises as to how an investor, who accepts the above approach to risk, can assess the required return for a given share. The overall aim is to minimise the impact of capital gains tax by realising just the right amount of net chargeable gain in a given year. A growing number of companies now place restrictions on calls made by employees. Also, the collateralized mortgage obligation has been widely accepted by investors, and thrift institutions are beginning to issue their own mortgage-backed bonds as a source of funds. Also, such studies as those published in the «Wall Street Journal» reporting that surveyed attorneys on average attribute \$7 billings to every \$1 in advertising expense are other strong endorsements. Employers and managers must of course take the lead, and the most senior executive has a personal responsibility for quality. The factors affecting a manager involved in making decisions on ethical problems include the law, regulations of government, ethical codes of the organization or industry, social pressures and any tension existing between a manager's personal standards and the needs of the organization. The former sell only their employer's products, are subject to contract of employment and are generally easier to direct and motivate.* З прикладів бачимо, що всі терміни правознавства в економічній субмові

монографій зберігають юридичне значення; вживаються без пояснень і входять у дискурс згідно з метою, яку переслідує автор та самим контекстом з правовим змістом. Отже, входження юридичної термінології в підмову економіки у монографічних працях є поширеним явищем, семантика тут зберігається.

Наукові статті з економіки також можуть містити терміноелементи юридичної терміносистеми. Як показав аналіз, вживання юридичних термінів у статтях з теорії економіки, аналогічно до їх вживання у монографіях, залежить від багатьох факторів. Зазначимо, зокрема, що юридичні терміни в економічних статтях вжиті переважно там, де автор торкається питання комерційного права чи правових аспектів взагалі. Ми також простежили і ті випадки, коли юридичні терміни практично не вживаються, але юридичний дискурс присутній. У таких статтях питання економічних явищ та процесів розглядаються з точки зору економічної теорії з елементами теорії правознавства: *A formal contract may be prepared for senior staff. Only employees who work for more than 16 hours a week, etc. are entitled to this statement.*

Юридичні терміни в економічних текстах з підручників, посібників та методичних рекомендацій можуть вживатися без супроводжувальних коментарів та прикладів. Наприклад, термін *penalty*, введений у контекст економічного дискурсу, має суто юридичне значення, і подається без жодних пояснень та дефініцій: *The 1934 act imposes criminal penalties for willfully and knowingly making false or misleading statements.* В аналогічний спосіб вжито також терміни *property*, *bailor*, *bailment* і *bailee*: *When a personal property is rented or loaned, the bailor makes an implied warranty that the property has no hidden defects that make it unsafe for use. If the bailment is for the sole benefit of the bailee, than the bailor is liable for injuries that result from defects in the bailed property only if the bailor knew about the defects and did not tell the bailee.*

Газетні/журнальні статті кваліфікуємо як складові публіцистичного стилю, характерною ознакою якого є орієнтація на усне мовлення, елементи якого не лише виступають у ролі експресем, а й стають одним з прийомів зацікавлення читача. Якщо офіційно-діловий та науковий стилі прагнуть до найбільшої наукової інформативності, то публіцистика мусить бути водночас і впливовою, й інформативною. В досліджуваних нами газетних статтях з економіки, зокрема, з газет «Evening Standard», «Metro» та журналів «Newsweek», «Business Week», «Time», «The Economist», простежуємо вживання юридичних термінів переважно без дефініцій, оказіонально, в більшості випадків тоді, коли йдеться про правовий бік того чи іншого економічного явища.

У мові проаналізованих нами текстів статей частіше трапляються терміни *tax*, *contract*, *liability*: *New Zealand and Chile discovered that intractable unemployment problems melt away after the government cuts taxes on workers and passes labor-market reforms that increase the flexibility of companies in hiring and discharging employees. Redress is available even if a small company did not ask for or was denied an interest or payment-date provision in a contract or conditions of sale. Small firms need to give serious thought to how they can improve their credit management both to profit from their new legal rights now and to defend themselves against future liability.* У цій статті вжито також інші терміни, наприклад *burden*: *The Late Payment Act is meant to help small firms stay afloat by forcing slow-paying customer companies to settle up sooner, lightening a burden of overdue debt on small concerns now estimated to stand at 20billion.* У тексті іншої статті вжито такі терміни, як *share*, *premium*, *trust*, *contract*: *In most markets, arbitrages swing between trading away discounts and premiums between index futures and the underlying shares. But, for most of the past year, index futures have traded at a premium to the*

stockmarket. The reason is that those Japanese institutions that have to own shares, such as investment trusts (the equivalent of Britain's unit trusts and American's mutual funds), saw index futures as the best way to invest in equities while tying up as little cash as possible. They should end the six-minute trading halts that take effect each time the futures contract moves by 30 Nikkei points. Термін *premium* надає дискурсу економічного змісту, відповідного когнітивного потенціалу, але у поєднанні з іншою лексикою, зокрема політичною, країнознавчою, він надає стилу політичних ознак. Інші перелічені терміни є юридично-економічними терміноелементами, які зустрічаємо у літературі з економіки та юриспруденції.

Ми зафіксували в статтях економічної тематики названих вище публіцистичних видань від 1 до 6 юридичних термінів на статтю. Це орієнтує на думку, що будь-який економічний процес чи економічна операція повинна спиратися, насамперед, на правові норми ділових і особистих контактів. Публіцистика, як і будь-який інший стиль, зокрема у економічній літературі, має відношення до етики та екології мови. Наскільки етичною є стаття, настільки ж вона є правовою. Тому в статтях на економічну тематику завжди присутній юридичний дискурс.

Документ — особливий вид ділового мовлення. Під *економічною документацією* ми розуміємо діловий папір, що юридично підтверджує якийсь факт в економічних процесах чи право на щось. В економіці поширеними документами є угоди, контракти, чеки, векселі, акредитиви та ін. Як показав аналіз економічної літератури, юридичні терміни вживаються практично в усіх ділових паперах і будь-який економічний документ має юридичну основу (якщо він не набуває юридичної сили і не може розглядатися в суді, то він не є документом взагалі).

Підводячи підсумки дослідження юридичної термінології в економічній літературі різних жанрів, ми дійшли таких висновків:

1. Юридичні терміни входять в економічну літературу різних жанрів, що свідчить про існування правової сторони будь-яких економічних відносин та економічних теорій.
2. Дискурсний аналіз літератури показав, що існують терміни інтеркатегоріальні та інтердисциплінарні (наприклад, *contract, bill, payment*). У контекстах певних видів комерційних документів ми не зафіксували юридичних термінів, хоч юридичний дискурс в них присутній і імплікується шляхом економічної термінології.
3. У монографічних працях, статтях на економічну тематику, в підручниках і посібниках та у правових угодах, документації спостерігаємо приклади термінологічної взаємодії як засобу реалізації ділового стилю юридично-економічного змісту.

1. Вакулова Е. Н. *Функционально-семантический анализ архитектурной терминологии: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.01. — Ленинград, 1989. — 16с.* 2. *Accounting. — South Western Publishing Co., 1982. — 674p.* 3. Adams A. *Investment. — London, 1995. — 370p.* 4. Appleby R. *Modern Business Administration. — London, 1994. — 500p.* 5. Benjamin J., Francia A., Strawser R. *Financial Accounting. — Houston, 1989. — 651p.* 6. Berkowitz E., Kerin R., Rudelius W. *Marketing. — Boston, 1989. — 752p.* 7. Blanchard O. *Macroeconomics. — Boston, 1997. — 653 p.* 8. *Business Week. — New York, 1998.23.11.* 9. *Business Week. — New York, 1998.9.11.* 10. Buttle F. *Hotel and Food Service Marketing. — London, 1986. — 414p.* 11. Chiang A. *Fundamental Methods of Mathematical Economics. — New York: McGraw-Hill, Inc., 1984. — 788p.* 12. Cook J., Winkle G. *Auditing. — New York, 1988. — 632 p.* 13. Dornbusch R., Fischer S. *Macroeconomics. — New York: McGraw-Hill, Inc., 1994. — 827p.* 14. *Evening Standard. — London, 30.04.1999.* 15. Francis J. *Management of Investments. — New York: McGraw-Hill, Inc., 1988. — 806p.* 16. Fraser D., Rose P. *Financial Institutions and Markets in a Changing World. — Homewood, Illinois, 1997. — 697p.* 17. Gillespie I., Lewis R., Hamilton R. *Principles of Financial Accounting. — London, 1997. — 472p.* 18. Hutchinson H., Dyer L. *Interpretation of Balance Sheets. — British Library Cataloguing in Publication Data, 1987. — 77p.* 19. Listman R. *Marketing Accounting Services. — Homewood, Illinois, 1988. — 196 p.* 20. *Metro. — London, 16.03.1999.* 21. *The Economist. — London, 25.01.1992.* 22. *The Times. — London, 4.03.1993. — P.3-93.* 23. *Time. — London, 7.07.1997.*